

A SZEREDNYEI VÁR.

Hazánk északkeleti határvidékén, Ung vármegyének azon részén, hol a délfelé egész a Dunáig lenyúló síkság kezdődik, melyet észak-keletről az innen fokokint emelkedő hegység övez, fekszik *Szerednye* nagyközség, melynek szláv elődlakosai bizonyára még akkor alakíták e helységet, mikor a magyarok honfoglalása előtt nyugotról *Ungvár* és délkeletről *Munkács* táján Szvatopluk ivadékai tanyáztak s kik azért, mert e hely egyenlő távolságban feküdt a most nevezett két jellegzetesebb ponttól, a mostani két várostól, azt tótul *Szerednyé*-nek vagyis *középső*-nek nevezték el.

A szerednyei várnak, mely a helység nyugoti szélén emelkedik ki az őt környező alacsony házikók tömkelegéből, emeletes négyszögű falait és csekély terjedelmű udvarát régi sáncszerű árkok veszik körül, melyeket egykor, az itt most működő malom zsilipjein át zúgó patak vizei töltének meg s így a megközelítést némileg megakadályozták.

S épen azért, mert e várhely egy nyugatfelől alig két-három kilométernyi távolságban fekvő magaslat alatti öblös területen, völgyes lapályon fekszik, mely magaslatról még a vár udvarába is beláthatni, tüzetesebb adatok hiányában sejteni lehet, hogy e város már akkor keletkezhetett, midőn a lőpor még feltalálva nem volt, s így a nyíl és követő-gépek korában az azt alkotó család biztonságának inkább megfelelhetett; s különben is oly csekély terjedelmű volt, hogy azt nem egy határvég, hanem csupán egyes oligarcha védelmi lakásául építhették. De így is, kicsiny volta mellett is, néhány századig fenntartá magát s nem egyszer Iris almájává válván, erős küzdelmeknek tárgyául szolgált.

A XV. század elején Lazarevics szerb despota s utána Brankovics György bírta Szerednyét s ahhoz tartozó urodalmat, melyhez tartoztak Baczova, Horlóva, Dubróka, Irlova, Köblér, és Lehócz; az 1439-ik évi 25-ik törvényezikk eltiltván idegeneket attól, hogy hazánkban adományul birtokokat kapjanak és Brankovics hűtlenségi bűnbe esvén, vagyona elkoboztatott és ungi birtoka *Pálóczy László* királyi ítélőmesternek adományoztatott,¹ ellenben Brankovics a szomszéd Beregben még mindig bírt egyes jószágot, melyet tisztje, Csaholi János kezelt, ki a Pálóczyak elleni bosszúból fegyveres népeivel Szerednye, Dubróka, Irlova, Horlyó, Mogyorós és Lengyelfalva; valamint Bereg megyében fekvő Ardó, Derczen, Ignécz és Csomonya helységeket megtámadván, feldúlta és megsarczolta; miért Pálóczy Simon panasza folytán 1453-ban el is ítéltetett.²

Később e században a ruszkai *Dobó* család kezére került e birtok, mely azt a XVI-ik század végeig bírta, aképpen, hogy a szerednyei várhoz tartozott jószág mindig külön, a megyétől független birtoktestet képezett;³ mi kitetszik onnan is, hogy az 1559-ik évi 25-ik és az 1567-ik évi 17-ik törvényezikkek szerint az országgyűlés elrendelvén, hogy Ung megye közmunkaereje Ungvár körüli munkák teljesítésére fordíttassék, nyilván kimondá, hogy a szerednyei várbirtokossághoz tartozó helységek emberei e kötelezettség alól felmentvék, a többi lakosok pedig 12 napig köteleztetettek Ungvár erődítése körül munkálkodni.

Különben a szerednyei vár uradalmát már akkor több család bírta közösen s így külön közbirtokosságot képezett, melynek egyes tagjai maguk közt gyakran viszálykodásba keveredtek.⁴ Így 1573. június 13-án Eperjesről Verancsics Antal esztergomi érsek és királyi kancellár igazolja, hogy *Melyth István* kérelmére s Miksa király rendeletére *Pethe* Imre ítélőmester kihallgatván Eperjesen dörögnyei Bessenyő Mihályt, Nagymihályi Istvánt és Eödönffy Ferenczet tanukul, ezek a Pálóczy- és Ráskay-féle

¹ Leleszi levéltár. Protoc. Statut. 1440. P. Nro 42.

² Ugyanott prot. Aitor. I. 38. P. 754. No. 44.

³ Hármastörvénykönyv 470., 567. l. 16. §.

⁴ Gróf Károlyi-család oklevéltára III. k. 397. l.

Zemplén, Ung, Borsod, Heves és Gömör vármegyékben fekvő uradalmak ügyében megállapították, hogy a mohácsi vész (1526) után a Sárospatak, Újhely, Czeke és Helmece (Zemplénben), Pálóc és *Szerednye* (Ungban), Dédes (Borsodban) és Hajnácskő (Gömörben) fekvő várakat, úgy Horth és Adách kúriákat (Hevesben) tartozékaikkal együtt özvegy Pálóczy Katalin, Csaholi Imre és Ráskay Mihály, Sigmond és István (Katalin fiai) bírták egyideig nyugodtan atyjuk, Pálóczy Antal után, ki a mohácsi csatában elesett; később azonban a nevezett néhai özvegy fiai és rokonai, néhai Perényi Péter és Drugeth Ferencz közt e birtokokra nézve egyezkedés történt; Verbőczy István királyi bíró idejében azonban homonnai Drugeth Ferencz a birtoktól elesett s azt Zápolya János korában Perényi Péter felkérte, de az akkori háborúságos időkben az ország oligarchái hol Zápolya, hol I. Ferdinánd pártjára állván, e zavarban *Dobó Ferencz* a *szerednyei várat*, melyet akkor Pozsgay Mihály, Ferdinánd híve bírt, éjnek idején *az ottani rutén őr megvesztegetésével, elfoglalta s azóta a Dobó-család birtokolja*; Czeke-várat pedig később Perényi Péter erőszakosan elfoglalta; míg Pálócson e Perényi, Györgydeák nevű terebesi udvarbirája közbejöttével némi erősséget alakított; de mivel e zavaros időkben Dobó Ferencz viszont Perényinek Ónod-várát elfoglalta, azt Perényi tőle csak azon feltétel alatt kaphatta vissza, hogy az neki viszont Pálóczot átengedte s így Pálóc és Szerednye Dobónál maradt.¹

1603-ik évben beiktattattak a leleszi konvent kiküldöttje által *Melyth Pál*, Melyth Klára ezoborszentmihályi Czobor Mihály neje, Barkóczy László, Ráskay Magdolna, nagymihályi Eödönffy Kristóf neje és Palajthay Katalin sóvári Soós neje Szerednye, valamint a pálóczi kastély és uradalom birtokába.²

1607-ben betlenfalvi gróf Thurzó György és ghimesi Forgách Sigmond, mint a felső-magyarországi részek kiküldött biztosai Ung megyéhez parancsot intéztek arra nézve, hogy özvegy Csapy Krisztina s ennek gyermekei Péter, Pál és György, valamint Melyth Pál leánya Kata részére a szerednyei várat és birtokot

¹ Gróf Károlyi család oklevéltára III. k. 399.

² Leleszi, Prot. Stat. X. M. No. 20.

illető iratokat adattassa ki, az ellenök Ráskay Magdolna idősb Eödönffy Kristóf özvegye és Barkóczy László felperessége alatt indított perben. Majd 1609-ik évben elrendelé a felség, hogy a vármegye a szerednyei és ignéczi birtokok iránt folyamatban levő osztoztató pert haladéktalanul terjeszsze fel a királyi ítélő-táblára.

A perpatvarkodás így éveken át folyt; 1617-ik évben Szerednyéről gróf Czobor Mihály özvegye, Thurzó Zsuzsánna is megidézttetett Pozsonyba a király elé, annak parancsolatai meghallgatására; de okt. 26-ról Szerednyéről Pázmány Péter érsekhez intézett tudósításában menté magát, hogy a kítüzött határidőre meg nem jelent, mert mostoha fiaival folyvást viszálykodik.

1611-ik évben *Lórántffy Mihály* szerzett itt némely birtokrészeket, nem különben Beregmegyében Nagy- és Kis-Dobronyban és Csomonyán is: a minthogy Barkóczy László később némely birtokrészeit Rákóczy Györgyre és nejére Lórántffy Zsuzsánnára átruházta. Ez úgynevezett *porzióhoz* tartozott Horlován $\frac{1}{4}$, Dubrókán $\frac{2}{4}$, Baczován $\frac{1}{4}$, Irlován $\frac{1}{2}$, Iglinczen $\frac{1}{2}$, Köbléren $\frac{1}{2}$, Csomonyán $\frac{1}{4}$, Szerednyén $\frac{1}{4}$, Lehóczon $\frac{1}{2}$ és Ignéczen szintén $\frac{1}{2}$ telek s így összesen tíz jobbágy és $4\frac{3}{4}$ telek; tartozott továbbá ahhoz a lehóczyi hegyen egy négy kapás szőlő, Szerednyén kívül egy pincze és bent a várban egy ház és egy konyha; a jobbágyok a beregrákosi veteményes- és lugas-kertet tartoztak megmunkálni; mint az azonkorú úrbéri összeírásokból kitünik.

Azonban Rákóczy György fejedelem nyugodtan nem használhatta e birtokot, mert 1647-ik évben tiltakozva a leleszi konvent előtt¹ szalai *Barkóczy Judit* hallerkői Haller Pál hitvese azon szerződés érvényessége ellen, melyet fivére Barkóczy László Rákóczyval és neje Lórántffy Zsuzsánnával e birtokrészek iránt kötött volt, úgyszintén tiltakozott az ellen *Barkóczy János* is. Úgy látszik, hogy elkeseredett *viszálykodás folyt azután* a nevezett felek közt, miközben az országgyűlésen is kerestek a felek orvoslást, a mint az az 1647-ik évi 111-ik és 1649-ik évi 70-ik

¹ Leleszi levéltár, Prot. Actor. R. 56.

törvényezikkekből kitünik,¹ ezek szerint Lórántffy Zsuzsánna kérelmére az országgyűlés az ügy elintézésére gróf Thurzó György nádort küldé ki és 1649-ben a per rendkívüli elintézését meghagyta. Így azután Lórántffyné és utódai e részek birtokában megmaradtak; de a Barkóczy-család kezén is maradt még a jószág egyéb legnagyobb része.²

1658 december hó 12-én Barkóczy László végrendeletet tévén, abban erdélyi birtokait, úgy Pálóczot, Csicsvát, Tavarnát s egyéb részeit fiának, *Sándornak*, paczai udvarházát több faluval, valamint *szerednyei* udvarházát többi ung- és zemplén-megyeyi jószággal együtt, pedig fiának *Sigmondnak* hagyta.³

Az 1659-ik évi 125-ik törvényezikk szerint ezidőben a szerednyei várban német őrség tanyázott volna, melynek kivonulásáról az intézkedik.⁴

Ezentúl ismét háborús és gyászos idők következtek be hazánban. A Wesselényi-féle összeesküvés felfedezése után német zsoldosok lepték el e tájat is s azok fegyelmetlensége és zsarolása mindinkább elkésérité az országot s azt eredményezé, hogy az elégedetlenek titkon szervezkedvén, 1672-ben nyíltan fellázdadtak és 15,000-en Spankau osztrák cs. parancsnokot Kassánál megverték; de nemsokára Eperjes közelében Kobb tábornoktól legyőzettek s így a szétvert *bújdósók* lappangva, hol szerét teheték, nemcsak a császári katonaságot, hanem a király párt-híveit is megtámadták és zaklatták; a politikai pártdüh és a vallási türelmetlenség az országban a legkegyetlenebb jelenetekre ösztönözvén a kétségbe esett fegyvereseket. E fejtelenség és viszálykodás évtizedeken át tartott s még inkább fokozódott, midőn e tájon *Thököly Imre* fejedelem a mozgalom élére állott s Munkács-varából intézé a támadásokat a császári seregek és párthívei ellen.⁵

Unquáron és *Szerednyén* e válságos időkben királypártiak

¹ Corpus juris I. 785. l.

² U. o. I. 803. l.

³ Gróf Károlyi család oklevéltára IV. k. 362.

⁴ Hármaskönyv II. 25.

⁵ Báró *Spankau* Flóris cs. vezérőrnagy nyílt rendelete 1672 május 12. Ugocsamegyeyi levéltárban.

tartózkodtak, névszerint *Drugeth Sigmond* Ungvárbán, ennek nővére *Drugeth Krisztina* gróf *Bercsényi Miklósné* pedig a szerednyei váracsbán, melyben a vidék előkelőbbjei féltékenyebb ingóságait, ékszereit és családi irományait is ládába csomagolva tartották; így *Barkóczy György* bereg és ugocsai főispán neje *Koháry Judit* is *Bercsényiné* engedelmével drágaságait és okiratait itt őriztette. Hasonlóul cselekedtek a Tököly-pártiak is, kik értékesebb tárgyaikat viszont a *munkácsi várba* vitték s ott ládában letették; 16 nemes család őriztette így akkor *Munkács* várában jól megrakott ládáikat, melyeket 1688-ban, midőn a vár *Caprara* császári hadvezér kezébe került, leltározatott; de a kisebbrendű nemesek és polgárok úgy *Ungváron*, mint *Munkács* városban a gyakori megrohanások és fosztogatások s gyujtogatások veszélye elől értékesebb málháit s iratait szintén ládába csomagolva a templomokban és zárdákban s ezek folyosóin elhelyezve tartogatták; hol azonban a bujdosók és kuruczok váratlan megrohanása alkalmával, szintén azok zsákmányává váltak.

1684-ik évben történt azután, hogy, mint *Szirmay* írja, *Thököly Imre* fejedelem Ungvárt fegyvereseivel megrohanta, bevette s az azt védő *Drugeth Sigmondot* elfogva, *Kassára* kísértette s ott lefejeztette; ugyanakkor elfogták a kuruczok nővérét, *Bercsényi Miklósnét*, *Drugeth Krisztinát* is, kit a *munkácsi várba* vittek s ott foglyul tartották.

Ennek ellenében *Ottlyk György* *Thököly Imre* fejedelem akkori kurucz lovasezredese önéletírásában felhozza, hogy *Thököly* 1684-ik évben *Csicsvát*, *Homonnát* formális expugnációval, *Ungvár* várával együtt visszavette, úgy *Szebent* is, minek következtében a királpárti *Homonnai Zsigmond bujában Ungvárt meghala*.¹ E szerint *Szirmay Antalnak* *Homonnai Drugeth Zsigmond lefejeztetéséről szóló állítása* valótlan.

Azonban nemsokára, mint *Ungvárt*, úgy *Szerednye várát* is hasonló sors érte; 1684-ben *Kende Mihályné*, született *Barkóczy Mária* ott lakott s tanuja volt, midőn egy éjjel *Baxai Zsigmond* kurucz kapitány egy csapat fegyveressel, 400 kuruczczal

¹ Magyar történelmi emlékek 49. k. 22. l.

vératlanul megtámadta a váracsozt s azt felgyújtván, az így támadt ijedelemben és zürzavarban katonái bevették s az ott talált összes ingóságokat s őrizetül elhelyezett idegen ládákat is feltörvén, azokban talált ékszereket, ezüstneműt, öltönyöket és drágaságokat elrabolták, az iratokat pedig részint elkobozták, részint az udvaron és sánczok közt rakásra hányván, felgyújták s lángjánál melegedtek, a hártýairatok közül pedig sokat magokkal elhordottak.¹

Úgy látszik, hogy a várbirtok tulajdonosai csakhamar fedél alá helyezték ismét a szerednyei kastélyt, mert az egy év múltán, midőn Thököly török fogságba esett s a munkácsi várat, melyet annak hőslélkű neje *Zrinyi Ilona* kitartóan védé, Caraffa Antal s később Caprara Aeneas császári tábornokok ostrom és zár alá vevék, az e tájon és Ungváron tanyázott császári katonaság parancsnokainak hadiszállásául szolgált s épen azért a munkácsi vár ostromlása idején is e vár őrsége gyakran egész idáig portyázott s kirolhanásokat tett; így 1686-ik évben többször mutatkoztak a munkácsvári kuruczok Szerednyénél, kik különösen augusztus hó 29-én egy ily kémszemle alkalmával megtámadták az itt tanyázó császári csapatokat, melyeknek parancsnoka *gróf Terzi Guidó* volt, ki már június 6-ról is a szerednyei-várból, mint főhadiszállásáról intézett megkereséseket a szomszédos megyékhez is élelmezés és egyéb kellékek szállítása iránt.²

Akkor, midőn a császári seregek Munkács várát, az úgyszólván, egyedül még fennálló kurucz védőhelyet körülzárolák, báró *Barkóczy Györgyné* Koháry Judit alkalmasnak találta az időt arra, hogy a szerednyei vár felégetése alkalmával a kuruczok által okozott s szenvedett kárának megtérítését gróf *Bercsényiné* Drugeth Krisztinán keresse; a károsodottnak férje akkor Bereg és Ugocsa megyék főispánja és a királynak hű alattvalója s hódolója lévén, úgy vélé, hogy ennek befolyásával is kedvező eredményhez juthat. Így mindenekelőtt felhívta levélileg Ber-

¹ Tanukihallgatási jegyzőkönyv a munkácsi urad. levéltárban.

² Gróf Terzi Guidó cs. hadparancsnok levelei Szerednyevárból Ugocsa megyéhez. Ugocsai levéltárban.

csényinét, hogy kárát térítse meg s a szolgálai s cselédeinél lévő elprédált ingóságait szolgáltatassa vissza. Erre a felhívott nő 1685 október 28-ról Szerednyéről azzal menté magát, hogy ő a veszedelem idején nem volt ott s az ő szolgálai és alkalmazottai a prédálásban nem vettek részt, de mint értesült, *Baxai Sigmund* kurucz kapitány vitte volna el a sok ezüst portékáját és egyéb értékeit s így ily irányban tegye meg a vizsgálatot.¹ E válasz azonban nem elégité ki a károsodottat, kinek férje, a főispán, most gróf *Caprara Aeneus* cs. kir. haditanácsos, kamarás, tábornagy, ezredtulajdonos és Felső- s Alsó-Magyarország parancsnokához fordult panaszával, ki Kassáról 1686 január 21-én levelet intézett Homonnai Drugeth Krisztinához (néhai Forgách András volt özvegyéhez), melyben felhívá őt, hogy *«rábízott vajjon iránt, a panaszló báróval legjobb igyekezettel intézze el az ügyet. E felhívásra ő azután Kisvárdáról, márczius 16-án hosszadalmas iratban válaszolván, értesíté az «Excellen-tissimus gróf generális urat», hogy mentségüül elegendő felhoznia azt, hogy a szerednyei veszedelem idején Thökölyné foglyául tartózkodott a munkácsi várban, honnan még egy szolgát sem volt módjában kiküldenie ; mégis midőn Thökölyné a Szerednyére való kirohanást tervezé, kérelmére megengedé neki, hogy az ott letett értékesebb málhái elszállítása végett oda egyik szolgáját menessze, de mielőtt ez odaért volna, éjnek idején 400 kurucz már megrohanta volt a várat s felégetvén azt, felprédálta, mely alkalommal számos más birtokos, de ő maga is, nagy károkat szenvedett s így ő Barkóczynénak felelős nem lehetvén, kártalanítási igénye jogtalan s az ellen isteni és emberi jog szerint kénytelen lesz védekezni.² Caprara e nyilatkozatot Munkácsról, azon (1686.) évi márczius 18-án közlé Barkóczy főispánnal, megjegyzevén, hogy ha igényét alaposabban beigazolni képes lesz, ő készségesen fogja ügyét támogatni.*

E közben a hadi mozgalmak miatt, az ügy további folyama megakadt s csupán a munkácsi várnak feladása után, egy év múltán, 1689-ben kezdé azt Barkóczy ismét mozgatni, megke-

¹ Gróf Károlyi család levéltára IV. k. 541. 545. l.

² Ugyanott 542., 547.

resvén *Apagyí György* szabolcsmegyei alispánt a megintésre. Ennek megbízásából azután *Krucsay Márton* szabolcsi szolgabíró és *Veres István* esküdtje felhívták Kisvárdán lakó Drugeth Krisztina asszonyt, hogy Barkóczynak «Szerednye várában keze alá letett arany- s ezüstmarháit s aranyul, tallérul és folyópénzül való költségét, lóra való szerszámait, poharait, virágos kupáit és más egyéb fehér ruháit, egyet-mását, tamquam depositrix judicialiter adná kezeihez.» Erre azonban a «méltóságos asszony» azt válaszolta, hogy a méltóságos úr szerelmes házastársa, igaz, kért az említett Szerednye várában tőle holmi portékájának szállást, a mely kérésére ő neki úgy felelt, hogy Szerednye várában igen vékony erősbén kérne önagysága szállást, holott még a magáénak is ő nem ígérhet securitást, de további sürgetésére mégis megengedte, hogy az ő portékáihoz tegye ő is oda, de ő azt szemeivel nem is látta, annyival inkább gondviselését magára nem vállalta, sem megmaradásáról nem felelt; mivelhogy akkor abban a rossz időben kénytelenség alatt Munkács várában kellett neki menni Thököly parancsolatjából és ott tisztességes áristomban lakni, az alatt néminemű szín alatt éjszakának idején a kuruczok felgyujtván a várat, az ő javait is felprédálták, a melyek a mai napig is oda vannak s így avval együtt az is elveszett.» Erről azután a kiküldött bizottság hiteles pecsét alatt beadta hivatalos relációját, mely kelt Kisvárdán, 1689 május hó 20-án.)¹

Azon év december hó 4-én azután Barkóczy kérelmére *Lázár István* ungvármegyei szolgabíró és *Németh Pál* esküdt kihallgattak hit alatt tanukul *Viczmándy Klára*, *Balog István* és neje *Bozsóky Zsuzsánna* nemes személyeket, kik előadták, hogy *Bercsényi Miklósné* még a vár égetése előtt és alatt vitetett el holmi értékest a várból, hogy *Milith Pál* is vitte el *Milith Sigmondné* javait; különösen *Bozsóky Zsuzsánna* vallá, hogy *Baxai Sigmond* feleségének még főkötője sem volt, hanem a tárházból hozott és hogy ezüst poharakat is hordott a maga szállására; hogy a prédáláskor *Bercsényiné* öreg asszonya adott a tanunak egy karmazsinszín bársonyszoknyát, régi arany prémmelel fel-

¹ Ugyanott 574. l.

hánytat egy vállal, hogy vigye el Munkácsra; a vállat ellopták tőle, de a szoknyát átadta. Hogy sok holmija égett el s hogy sokat elhurezoltak magokkal a nagyságos (Bercsényiné) asszony megszökött szolgálai, kik egy éjjel azután háltak Munkácson s onnan megszöktek, név szerint Usz Sándor, Thuránszky és Veszeseleszky.¹

Hogyan végződött azután e kártalanítási ügy, bizonytalan; bővebb adatok erre nézve nem adnak felvilágosítást. Úgy látszik azonban, hogy az elpusztított s felégetett szerednyei vár csak évek múlva állíttatott ismét helyre; mert 1698-ik évben a sepesi kamara biztosítja Barkóczy Lászlót, hogy a várat a kincstár költségére kijavíthatja.² A szerednyei vár azonban még tovább is fenntartá magát s így történt, hogy midőn 14 év múltán, 1703-ik évben *II. Rákóczi Ferencz* a beregmegyei felkeltek ösztönzésére a szomszéd Lengyelországból Munkács alá jött újongó, de gyakorlatlan, gyülevész seregével, június 27-én annak hírére, hogy *Szerednyére* egy század német lovasság érkezett lóporos kocsik kíséreteül, kik a vízzel telt s mély árkokkal és falakkal körülvett várba behúzódtak, Rákóczy kiküldött egy csapat puskást, hogy a kijövő németekre lesbe álljanak, ha onnan tovább indulnának s kísértenék meg a várat is felgyújtani; de a tapasztalatlan czirkálók nem mervén az ellenséghez oly közel menni, eredmény nélkül tértek vissza.³ A kisdud várac azután minden további nevezetesebb esemény nélkül élte át e hét évig tartott szabadságharcot; és mennyiben *gróf Bercsényi Miklós*, mint tudjuk, Rákóczy Ferencz fejedelemnek e válságos időben leghívebb vezére volt, a fejedelem neki adományozá a szerednyei váruradalmat, melynek birtokába 1709-ben ünnepélyesen be is iktattatott; mivel azonban nemsokára a harcnak vége szakadt s Rákóczyval együtt Bercsényi is végleg kivonult az országból, a király pedig az adománylevelet meg nem erősíté, sőt e két főember hódolatlansága miatt azok összes javaik elkoboztattak, így a szerednyei közbirtokosság is mások kezeire jutott; az

¹ Gróf Károlyi család oklevéltára IV. k. 576.

² Sennyey család levéltára. Századok 1873. 264. l.

³ Rákóczy Ferencz fejedelem emlékiratai. 23. l.

ungvári uradalmat az állam vette át s maiglan bírja; Rákóczy Munkácsi uradalmát pedig 1726-ban VI. Károly király a gróf Schönborn-Buchheim-családnak adományozta, melynek első birtokosa gróf *Schönborn-Buchheim Wolfsthal Lothár Ferencz mainczi érsek* és választó fejedelem elhunytá után 1728-ban annak fivére *Frigyes Károly* bambergi és herbipoli püspökre szállt az adományilag, ki az 1731 január 4-én Laxenburgban kelt adománylevelél alapján be is iktattatott.¹ Ez alkalommal egyes birtokrészek, helységek és szőlőkre nézve többen ellenmondottak, kik ellen érvénytelenítési perre utasított az adományos. Így *Kende László* a beiktatás alkalmával a *nyiresfalvi* zálogos birtokra nézve ellenmondással élvén, a gróf ügyésze ez ellen is megindítá az érvénytelenítési pert. *Kende* a per folyamában azután felhozta, hogy jogait igazoló okiratokkal azért nem állhat elé, mert azokat a kuruczok a *szerednyei-várban* megsemmisíték, midőn megrohanván a várat, felégették s felpredálták s megjegyzé, hogy akkor néhai atyja *Kende Mihálynak* neje, Barkóczy Mária lakott a szerednyei várban. Állításainak igazolására azután tanukra hivatkozván, kérelmére gróf erdődi *Pálffy János* országbíró 1733-ban rendeletet intézett Ungmegyéhez, melynek következtében Budaházy István szolgabíró és Huszty Gábor esküdt kihallgatta a kijelölt tanukat, kiknek valóságait utóbb a kerületi ítéletábla hitelesítvén, azok érdekes történeti visszaemlékezéseket tártak fel. Nem lesz tehát érdektelen itt ezek előadásait röviden felsorolni. Így mokcsai *Haraszthy Átlám* neje, *Bozsóky Zsuzsánna* 60 éves mondá: «Tudja bizonyosan, mivel jelen volt, midőn a *Thököly revolvúziójakor* a kuruczok Munkács-varából predára kijöven, hogy akkor Szerednye-várát felégették és felpredálták. Tudja, hogy sok úri és nemesi rendeknek minden ládabeli portékái és levelei ott vesztenek el, kit megégették, kit elvittének, kit pedig a vár piacznán összeszaggatva elhinttének úgy annyira, hogy szintén úgy jártak az elhányt és elszaggatott leveleken, mint az erdőben a fa levelein. Akkor *Kende Mihályné* Barkóczy Mária asszony ő kegyelme is e várba szorúlván, minden ládabeli levelei és portékái

¹ Gróf Schönborn család levéltára Munkácson.

ott vele voltak és prédára mentek, kikben igen nagy kárt vallott és sokáig panaszkodott, hogy bár csak levelei maradtak volna meg, nem volna nehéz egyéb kára ő kegyelmének.»

1734 febr. 6-án a tiszáninneri kerületi táblánál a hitelesítéskor vallomását utóbb aképp módosítá, hogy a vár felprédálása után látott gróf Forgách Andrásné Homonnai Krisztina asszony boltjában egy felbontott ládában sok felhányt levelet, de kié voltak azok, nem tudja s így azt sem, hogy Kende Mihályné levelei veszték-e el, mert más soron lakott s csupán ennek panaszai után tudja károsodását.

Így vallott pálóczi *Horváth János* özvegye Szorkis Mária 60 éves asszony is; valamint *Soltész István* szerednyei várbeli lakos és báró Ghilányi György tisztartója; ki mondá, hogy a midőn a munkácsi kuruczok a szerednyei-várat felégették és prédálták, bent nem volt, hanem mindjárt a casus után többekkel együtt bejött a várba és látta a casusnak jeleit, hogy a vár megégett és panaszkodott neki Barkóczy Mária, hogy nagy károkat vallott mint javaiban, mint leveleiben, mit legjobban sajnált.

Ecsedy Jakab tanu vallá, hogy csak később hallotta a várban elbeszélni szemtanuktól, hogy az égetéskor nagy kár lett a levelekben annyira, hogy bokáig jártak az emberek a levelek közt.

Horváth Ferencz 68 éves vallá, hogy midőn a kuruczok a várat felégették, a várban bent nem volt, hanem mihelyt a prédáló kuruczok kimentek onnan, ő, ki a király hive volt, néhai csicseri Orosz Sigmonddal és több tisztekkal harmadnap bement a szerednyei várba, mely még akkor is füstölt s látta a rút prédának és kártételnek jeleit, az ott volt összes javak felprédálását; úgy tudja, hogy néhai Kende Mihályné levelei s ládabeli portékái is elvesztek és prédára mentenek.

Pap János lehóczi lakos 80 éves vallá, hogy szemével látta a vár felégetését s a sok leveleket a palánkokon, a várnak töltvényein kivette, úgy az árokban is; sőt atyjának a könyvei is vagy 100 forintig elvesztek; ő maga is sok kárt vallott, mivel az ő atyja is odaszorulván, szőlőiről s egyéb keresett javairól való levelei is odavesztenek. Így vallottak mint szem-

tanuk Mészáros Samu és Halatky András is. Mateleska János szerednyei 80 éves lakos pedig előadá, hogy midőn az elpusztított várba később a *császári katonaság bevonult*, a katonák a szét-hányt iratokból tüzet raktak s hogy az így megégetett iratokon nagy pecsétek is valának láthatók, sőt hogy bőriratokból is sokat a katonák elhurezoltak.¹

A Rákóczy-féle hadjárat után elcsendesedvén a harci zaj és állandó béke következvén be, a lefolyt évtizedekben a szerednyei várkastély is, melynek közös birtokosai sűrűn váltakoztak, elpusztult; a vári közbirtokosság a királyi jogok (regalék) élvezése tekintetéből 12 aránykulcsra osztatott, melyből egy 12-ed rész a gróf Schönborn-családot illette s ily arányban osztatott el azután a XIX-ik század végén azon csekély kárpótlási összeg is, mely a közbirtokosságnak az italmérési jog és haszonélvezete váltságául jutott.² A birtokosság egyéb tagjai legnagyobb részben újak, mennyiben az ősi, régi birtokosok idők folytán kihaltak vagy elpusztultak; az enyészetet a leghívebben jelképezvén maga a közössé vált várom, melynek immár csupán néhány düledező mohos fala hirdeti az örökös mulandóságot.

LEHÓCZKY TIVADAR.

¹ Ugyanott.

² Munkácsi urad. levéltára.

A szerednyei vár.